

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРАКТИЦІ ЄСПЛ ПРОТИ РФ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

FEATURES OF THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE PRACTICE OF THE ECHR AGAINST RUSSIA IN THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

Тітко Е.В., д.ю.н., доцент, голова

ГО «Український осередок з прав людини та розвитку освітніх новацій»,

професор кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Білоусова К.В., студентка III курсу факультету соціології і права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Актуальність проведення дослідження обумовлена низкою викликів, що постали перед Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) у зв'язку з повномасштабною агресією на території України. Метою статті є висвітлення основних положень захисту прав людини в умовах війни у відповідності до практичної діяльності ЄСПЛ. Таким чином, було виокремлено 2 групи викликів, що зумовлені повномасштабним вторгненням. До них було віднесено припинення членства РФ у Раді Європи (далі – РЕ) та ймовірність зміни характеру звернень і їх відповідних масштабів до ЄСПЛ. З початку здійснення агресії РФ проти України у 2014 року посилюються звернення у частині міждержавних справ проти уряду Росії, що стало одним з найбільш пріоритетних напрямків для захисту інтересів України.

Наслідком збройної агресії є порушення прав людини в Автономній Республіці Крим, тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, а також на інших територіях, де наразі РФ здійснює військові злочини. У відповідності до цього, урядом України було подано низку позовів проти РФ до ЄСПЛ. Починаючи з 2014 року, було подано десять заяв урядом України проти РФ. Станом на березень 2023 року на розгляді ЄСПЛ перебуває 4 міждержавні справи України проти Росії. Зокрема, це *Ukraine v. Russia (re Crimea)* 2014 року, *Ukraine and the Netherlands v. Russia* 2014 року, *Ukraine v. Russia (VIII)* 2018 року, та *New inter-State application brought by Ukraine against Russia*, 2021. Позиція України полягає у тому, що РФ почала здійснювати «ефективний» контроль над тимчасово окупованими територіями в економічному, політичному та військовому аспекті, а також здійснює систематичне порушення прав людини. У свою чергу, уряд РФ заперечує обвинувачення, так як Росія не має юрисдикції над цими територіями, згідно з чим не є стороною «конфлікту». Практична цінність отриманих результатів полягає у наданні можливості проведення аналізу тенденцій РФ у збройному конфлікті та висвітленню їх порушень у практиці ЄСПЛ. Це допоможе також виокремити виклики, що постають не тільки перед міжнародною спільнотою, а й перед національною правовою та судовою системами.

Ключові слова: збройний конфлікт, міждержавні справи, Україна проти Росії, право Ради Європи, злочини Росії в Україні.

The relevance of the study is stipulated by a number of challenges faced by the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as ECtHR) due to the full-scale aggression on the territory of Ukraine. The purpose of the article is to highlight the main provisions of human rights protection in times of war in accordance with the case law of the ECtHR. Thus, 2 groups of challenges caused by the full-scale invasion were identified. These include the termination of Russia's membership in the Council of Europe and the likelihood of changing the nature and scope of applications to the ECtHR. Since the beginning of Russia's aggression against Ukraine in February 2014, filing interstate applications against the Russian government has become one of the highest priorities for protecting Ukraine's interests. The armed aggression has resulted in human rights violations in the Autonomous Republic of Crimea, the temporarily occupied territories of Donetsk and Luhansk regions, as well as in other territories where Russia is currently committing war crimes. Accordingly, the government of Ukraine filed a number of lawsuits against Russia with the ECtHR. Since 2014, the government of Ukraine has filed more than 10 interstate applications against Russia. As of March 2023, the ECtHR is considering 4 interstate cases of Ukraine against Russia. In particular, these are *Ukraine v. Russia (re Crimea)* 2014, *Ukraine and the Netherlands v. Russia* 2014, *Ukraine v. Russia (VIII)* 2018, and *New inter-State application brought by Ukraine against Russia*, 2021. Ukraine's position is that the Russian Federation has begun to exercise effective control over the temporarily occupied territories in the economic, political and military aspects, and is committing systematic human rights violations. In turn, the Russian government denies the accusations, as Russia does not have jurisdiction over these territories, and therefore is not a party to the conflict. The practical value of the results obtained is to provide an opportunity to analyze the trends of the Russian Federation in the armed conflict and highlight their violations in the case law of the ECtHR. This will also help to identify the challenges facing not only the international community, but also the national legal and judicial systems.

Key words: armed conflict, interstate affairs, Ukraine vs. Russia, Council of Europe law, Russia's crimes in Ukraine.

Пріоритетна роль державної політики будь-якої країни світу спрямована на захист прав людини, збереження життя та гідності, їх конституційних прав та свобод, безпеки умов життєдіяльності, недоторканності та територіальної цілісності, що є основою розвитку демократичного суспільства та основою побудови світової спільноти. Саме дані константи в умовах збройного конфлікту на тлі російської агресії проти України призвели до похитності такого демократично-правового базису та викликало безліч запитань подальшого функціонування всієї системи міжнародних відносин.

З урахуванням умов сьогодення, особливо актуальним постає питання про практичну реалізацію захисту прав людини в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Відповідно до щорічного звіту ЄСПЛ від 2022 р., Росія посідає друге місце за загальною кількістю справ. В цілому переважна чисельність справ

стосується порушень положень ст. 3 (заборона катувань), ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканність), ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту), ст. 9 (свободу думки, совісті і релігії), ст. 6 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) та інші [1]. Так, наприклад, у відповідності до даних щорічного доповіді ЄСПЛ від 2022, було отримано 413 справ проти Росії для нагляду за виконанням рішень, які було винесено за цими справами (для порівняння, у доповіді від 2021 зазначається, що таких скарг було 267). Загалом на кінець минулого року в Росії на виконання очікували 2352 рішення ЄСПЛ, з них 2022 було закрито лише три [2; 3]. На підставі цього можна констатувати грубі та масові порушення прав людини з боку Росії в системі права Ради Європи.

Повномасштабне вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року характеризується збройною агресією,

наслідком чого стало системне порушення прав людини, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії та в цілому порушення «Права Гааги» і «Права Женєви», що призвело до введення в Україні воєнного стану відповідно до Указу президента України від 24 лютого 2022 року [4]. Саме в цих умовах перед міжнародною спільнотою постала ціла система викликів, яка має та матиме вплив на систему міжнародних відносин в цілому. Одним з них є припинення членства РФ у РС [5]. Варто зазначити, що 10 квітня 2014 року Парламентська асамблея РС (далі – ПАРС) ухвалила Резолюцію 1990 (2014) «Перегляд по суті раніше ратифікованих повноважень російської делегації», в якій Асамблея постановила призупинити наступні права делегації РФ: право голосу в Асамблеї, право бути представленою в керівних органах ПАРС, право брати участь у місіях зі спостереження за виборами. Підставами стали анексія Криму, подальша загроза застосування сили та втручання у внутрішні справи України [6]. Проте, у 2019 р. членство агресорки було поновлено.

Наразі ПАРС визнала, що росія вчинила грубі порушення, що закріплені у Статуті РС, згідно з чим вона не несе та не виконує зобов'язання як держава-член перед РС. Першим слід відзначити Рішення, прийняте на 1426 засіданні 25 лютого 2022 року «Ситуація в Україні – заходи, яких необхідно вжити, в тому числі відповідно до статті 8 Статуту Ради Європи». У ньому депутати погодились призупинити російську федерацію від її прав представництва в Раді Європи відповідно до ст. 8 Статуту Ради Європи [7]. Це була перша реакція Ради Європи та агресію росії.

Варто також відзначити, що 2 березня 2022 було прийнято Резолюцію CM/Res (2022)1 «Про правові та фінансові наслідки призупинення права російської федерації на представництво в Раді Європи». Ця резолюція була направлена на призупинення участі росії у ключових інституціях Ради Європи, зокрема в Комітеті міністрів і в Парламентській асамблеї, а також у будь-яких відповідних допоміжних органах [8].

Відповідно до Opinion 300 (2022) «Наслідки агресії російської федерації проти України» зазначено, що росія продовжує загарбницьку війну, яку розпочала проти України у 2014 р. ПАРС вважає, що збройний напад російської федерації на Україну є порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй, кваліфікується як «злочин проти миру» відповідно до Статуту Міжнародного військового трибуналу (Нюрнберзька хартія) і є «агресією» згідно з резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН, прийнятої в 1974 році. Це є порушенням Гельсінського заключного акту та Паризької хартії для нової Європи. ПАРС глибоко стурбована доказами серйозних порушень російською федерацією прав людини та міжнародного гуманітарного права, включаючи напади на цивільні цілі; невибіркове застосування артилерії, ракет і бомб, у тому числі касетних; атаки на гуманітарні коридори, призначені для того, щоб дозволити цивільним особам втекти з обложених міст; і захоплення заручників. Відповідно до цього, ПАРС вважає, що Комітет міністрів повинен вимагати від російської федерації негайного виходу з Ради Європи [9].

Надалі, 23 березня 2022 Комітет Міністрів РС прийняв Резолюцію CM/Res (2022)3 про правові та фінансові наслідки припинення членства російської федерації в Раді Європи. Відповідно до неї, скасовано будь-яку можливість росії бути членом Ради Європи та її органів, брати участь у засіданнях та програмах, а також частково припинити членство у низці угод. При цьому наголошено, що ЄСПЛ залишається компетентним розглядати заяви, спрямовані проти російської федерації у зв'язку з діями або бездіяльністю, які можуть становити порушення ЄКПЛ, за умови, що вони мали місце до 16 вересня 2022 року. Комітет міністрів продовжить здійснювати нагляд за виконанням відповідних рішень та дружніх домовленостей, а РФ зобов'язана їх виконувати [10].

Якщо проаналізувати зміст п. 3 ст. 58 ЄКПЛ, можна відзначити, що при припиненні членства у РС відповідна держава на тих самих умовах перестає бути стороною ЄКПЛ [11]. Незважаючи на те, що уряд росії зробив денонсацію ЄКПЛ 16 лютого 2023 року, у п. 2 вищезазначеної статті закріплюється положення про те, що денонсація не звільняє сторону від її зобов'язання стосовно будь-якого з діянь, яке могло бути порушеним та здійснено нею до дати, від якої набирає чинності денонсація [11]. Важливим наслідком виходу РФ з РС є автоматичний вихід з інших установ, який передбачає те, що держава-агресор не може претендувати на будь-які права, що закріплені в нормативно-правових актах організації, не має права бути представником в статутних органах РС та її допоміжних органах, а також громадяни РФ не матимуть змогу звертатися ЄСПЛ з підстав порушення їх прав, російські судді та адвокати не зможуть брати участь у діяльності ЄСПЛ; зокрема, в Резолюції Комітету CM/Res (2022)3 зазначається про позбавлення права представництва у ПАРС та Комітеті міністрів РС, у таких допоміжних органах, як Венеціанська комісія, Група Помпиду, GRECO (Група держав проти корупції), а також припиняються будь-які заходи, проекти та програми, що організовані РС [10].

Зазначаючи про виклики, пов'язаних зі зміною масштабів та характеру звернень до ЄСПЛ, безпосередньо вони впливають з припиненням членства росії у РС. Так, 22 березня 2022 року було прийнято Резолюцію ЄСПЛ щодо наслідків припинення членства російської федерації в Раді Європи у світлі ст. 58 ЄКПЛ. Основні наслідки: російська федерація перестає бути високою Договірною Стороною ЄКПЛ 16 вересня 2022 року, однак ЄСПЛ має компетенцію розглядати заяви проти російської федерації, які можуть становити порушення ЄКПЛ, за умови, що вони тривали до 16 вересня 2022 року; призупинення розгляду всіх заяв проти російської федерації відповідно до Рішення Голови ЄСПЛ від 16 березня 2022 року скасовується з невідкладним виконанням. Ця Резолюція не заважає розгляду будь-якого правового питання, пов'язаного з наслідками припинення членства російської федерації в Раді Європи, яке може виникнути під час здійснення ЄСПЛ своєї компетенції щодо розгляду, відповідно до ЄКПЛ та Протоколів до неї, переданих йому справ [12].

Разом з тим, окремо слід підкреслити, що сьогодні прослідковується тенденція подання великої кількості заяв проти росії. Наприклад, варто відзначити справу *Sentsov and Kolchenko v. Russia* (cases 36470/14 and 218/18) – це справа, яку розглядали з 2014 році і яка була вирішена у 2021 році. У цій справі режим росії був звинувачений у порушенні прав людини щодо двох громадян України: Олега Сенцова, українського режисера, та Олександра Кольченка, кримськотатарського активіста. Їх затримали на окупованому півострові Крим у 2014, після чого їх вивезли до росії та звинуватили в тероризмі.

Обидва було засуджені на позбавлення волі строком у 20 років, проте вони стверджують, що звинувачення були політичними та вигаданими. Сенцов і Кольченко вважають себе політичними в'язнями, а їх справу багаті разів порівнювали з відомими справами в'язнів сувовної совісті, такими як Нельсон Мандела та Василь Стус.

У квітні 2021 року ЄСПЛ визнав порушення прав Сенцова та Кольченка, зокрема їх прав на справедливий суд та недискримінацію за національністю, та наказав росії відшкодувати їм матеріальну та моральну шкоду. Це рішення було важливим переможцем для правозахисників, які відстоюють права українських політичних в'язнів в росії [13].

Також, окремо слід відмітити, що станом на березень 2023 року на розгляді ЄСПЛ перебуває 4 міждержавні справи України проти росії. Зокрема, це *Ukraine v. Russia* (re Crimea) 2014 року [14], *Ukraine and the Netherlands v. Russia* 2014 року [15], *Ukraine v. Russia* (VIII)

2018 року [16], та *New inter-State application brought by Ukraine against Russia*, 2021 [17].

Рішення у справі *Ukraine v. Russia (re Crimea)* від 2014 (заява № 20958/14) було прийняте ЄСПЛ і стосувалося порушення росією прав людини на території Криму, який був незаконно анексований росією в 2014. У своєму рішенні ЄСПЛ визнав, що росія порушила кілька статей ЄКПЛ, включаючи статті про право на життя, свободу та безпеку особи, свободу думки, совісті та віросповідання, право на ефективні засоби правового захисту, а також заборону на катування та недоторканість особистого життя. Рішення виражає міжнародну правову позицію та може використовуватись у міжнародних судових процесах, а також в роботі міжнародних організацій, які займаються захистом прав людини [14].

Друга справа *Ukraine and the Netherlands v. Russia* стосується скарг, пов'язаних із конфліктом на сході України за участю проросійських сепаратистів, який розпочався у 2014 році, включаючи збиття літака Малайзійських авіаліній рейсу MH17, що призвело до загибелі 298 осіб, серед них 196 громадян Нідерландів. Ця справа містить у собі чотири об'єднані справи (за заявами № 8019/16, 43800/14, 28525/20 та 11055/22). Надалі коротко подається характеристика для кожної з них. Перша – Україна проти росії (щодо Східної України) (№ 8019/16) була однією з двох справ, що перебували на розгляді Великої палати щодо тверджень України про порушення росією ЄКПЛ внаслідок подій 2014 року. Друга – справа Україна проти росії (II) (№ 43800/14) була подана 13 червня 2014 року. Вона стосується ймовірного викрадення трьох груп дітей на сході України в період з червня по серпень 2014 року та їх тимчасового переміщення до росії. Третя – справа Нідерланди проти росії (№ 28525/20) була подана 10 липня 2020 року. Вона стосується збиття 17 липня 2014 року літака рейсу MH17 Малайзійських авіаліній над Східною Україною. Четверта – Україна проти росії від 28 лютого 2022 року. У ній ЄСПЛ бере до уваги поточні військові дії, які розпочалися 24 лютого 2022 року в різних частинах України, і вважає, що вони породжують реальний і постійний ризик серйозних порушень передбачених ЄКПЛ прав цивільного населення, зокрема за ст. 2 (право на життя), ст. 3 (заборона катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання) та ст. 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) ЄКПЛ.

Наразі об'єднана справа ще перебуває на розгляді ЄСПЛ Україна та Нідерланди проти росії (№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 та 11055/22) включила в себе третю сторону. Ця міждержавна справа охоплює скарги щодо російських військових операцій в Україні з 24 лютого 2022 року та конфлікту на сході України за участю проросійських сепаратистів, який розпочався у 2014 році, включаючи збиття літака Малайзійських авіаліній рейсу MH17. До третіх сторін, яким нещодавно було надано дозвіл на вступ, належать наступні країни: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Фінляндія, Франція, Чехія, Естонія, Словаччини, Словенії, Іспанії, Сполученого Королівства, Фінляндії, Франції, Швеції та Естонії, а також одна неурядова організація, Женевська академія міжнародного гуманітарного права і прав людини [15].

Третя справа *Ukraine v. Russia (VIII)*, подана за заявою №55855/18, стосується захоплення трьох екіпажів та суден у Керченській затоці. Україна стверджує, що рф порушила права 24 військовослужбовців ЗСУ внаслідок незаконного нападу на українські судна, поранення та захоплення в полон українських моряків, їх незаконного арешту та притягнення до відповідальності, а також утримання в російських пенітенціарних установах. Крім

того, Уряд України стверджує, що відмова Уряду рф задовольнити запити, зазначені ЄСПЛ 29 листопада 2018 року та 4 грудня 2018 року, є порушенням зобов'язання рф щодо забезпечення всіх необхідних умов для належного розгляду справ згідно зі статтею 38 ЄКПЛ [16].

У 2021 році Уряд України подав дев'яту міждержавну заяву проти російської федерації. Вона зареєстрована за номером 10691/21. Заява стосується тверджень Уряду України про діяльність росії, яка триває та полягає в санкціонованих державою цілеспрямованих операціях вбивства проти передбачуваних опонентів рф в росії та на території інших держав, у тому числі інших держав-членів Ради Європи. Крім того, такі вбивства не розслідуються належним чином, а росія підтримує зусиль з пошуку відповідальних за ці вбивства [17].

Важливим питанням в умовах повномасштабного вторгнення постає низка викликів перед ЄСПЛ. Натомість, можна зробити припущення, що в умовах повномасштабного вторгнення кількість звернень до ЄСПЛ буде збільшуватися. Так, наприклад, упродовж найближчих місяців ЄСПЛ повинен буде визначити подальші дії щодо розгляду тих заяв проти росії, що залишилися поданими і можливих інших справ, пов'язаних з діями на території України. Це займає тривалий час, через що виклик для ЄСПЛ є безпрецедентним. У даному випадку найбільш важливим є підтримка фінансового та політичного характеру з боку зацікавлених сторін.

Одним з найбільших викликів для України можуть бути звернення до ЄСПЛ проти неї від постраждалих або їх родичів внаслідок повномасштабного вторгнення, а також від осіб, чий права були обмежені через сприяння рф, порушення законів, звичаїв та іншого. У даному випадку слід зазначити, що згідно з положеннями ЄКПЛ її норми продовжують діяти і відступ від передбачених ст. 15 зобов'язань несе наслідок у вигляді перевірки від ЄСПЛ, а саме визначення того наскільки у конкретній ситуації були продиктовані вимоги тих обставин, що склалися, перевірка діянь державних органів, допустимості доказів та інше [18]. Держава має негативні та позитивні зобов'язання, згідно з чим їх виконання є критичним та важливим з метою уникнення визнання ЄСПЛ порушення. Йде мова про дотримання державними органами України положень, передбачених ст. 2 та 3 ЄКПЛ, щодо ефективного розслідування випадків катувань та нелюдського поводження, загибелі людей та інших порушень прав людини в умовах збройного конфлікту [18]. Слід зауважити, що труднощі з дотримання засад ефективного розслідування можуть виникати лише при їх фактичному дотриманні представниками державних органів.

Варто зазначити про ще один виклик для України – дотримання вимог ЄКПЛ при розгляді кримінальних проваджень в умовах воєнного стану, який було введено 24 лютого 2022 року та наразі діє до 20 травня 2023 року та, вірогідно, буде продовжено. У даному випадку йде мова про обвинувачення у скоєнні як загальнокримінальних злочинів, так і воєнних злочинів, геноциду та злочинів проти людяності. Згідно з цим особливо важливим є дотримання положень ст. 5 та 6 ЄКПЛ, що включає в себе право особи на справедливий суд та на свободу та особисту недоторканність, зокрема, при застосуванні запобіжних заходів. Доречно зауважити про застосування ст. 7 ЄКПЛ, так як її положення гарантують право, яке не може бути обмеженим під час надзвичайних ситуацій [18]. Практика ЄСПЛ стосовно порушення регламентованих засад щодо України є досить малознаною, так як його було констатовано у справі «*Vyerentsov v. Ukraine*» [19]. У даній справі заявник скаржився на те, що обране йому покарання суперечить положенням ст. 11 ЄКПЛ, де відповідно мало місце порушення його права на захист та що суд першої інстанції відхилив клопотання про допит свідків та перегляд відеозапису мирного пікетування згідно

з положенням п. 1 та підпунктів b, c і d п. 3 ст. 6 ЄКПЛ. Уряд подав до ЄСПЛ односторонню декларацію з клопотанням про вилучення заяви з реєстру справ, яке ЄСПЛ відхилив та продовжив розгляд справи. У відповідності до цього, було встановлено порушення положень вищезгаданих норм у зв'язку з відсутністю належного мотивування рішень національних судів [19]. Так, як відбувається криміналізація колабораційної діяльності, виникають практичні труднощі щодо застосування положень ст. 438 (Порушення законів та звичаїв війни) КК України і, відповідно, дотримання засад ст. 7 ЄКПЛ [20]. У зв'язку з цим особливою увагою заслуговує аналіз складових рішень ЄСПЛ та методології для підвищення ефективності, яка буде направлена на вирішення задач української системи кримінальної юстиції.

Отже, в умовах збройного конфлікту на тлі російської агресії проти України, пріоритетна роль державної політики будь-якої країни спрямована на захист прав людини, збереження життя, гідності, конституційних прав та свобод. Актуальним стає питання практичної реалізації захисту прав людини в умовах російської агресії. Згідно з щорічним звітом ЄСПЛ, росія посідає друге місце за кількістю справ, більшість з яких стосуються порушень основних статей ЄКПЛ. Відповідно до даних докладу ЄСПЛ, було отримано значну кількість справ проти росії для нагляду за виконанням рішень, що свідчить про грубі та масові порушення прав людини з боку росії в системі права Ради Європи.

Російська агресія проти України призвела до серйозних наслідків у міжнародному співтоваристві, зокрема щодо забезпечення захисту прав людини. Рада Європи прийняла ряд резолюцій щодо росії, зокрема про призупинення права рф на представництво в Раді Європи та припинення членства рф в організації. Зазначено, що росія продовжує загарбницьку війну та порушує міжна-

родне право, включаючи права людини та міжнародне гуманітарне право. ЄСПЛ залишається компетентним розглядати справи проти росії, які стосуються порушень прав людини до визначеного терміну, а Комітет міністрів продовжить здійснювати нагляд за виконанням відповідних рішень.

Можна відзначити значну кількість заяв, які перебувають на розгляді у ЄСПЛ проти росії. Одним з прикладів є справа *Sentsov and Kolchenko v. Russia*, де ЄСПЛ визнав порушення прав двох українських громадян, засуджених до позбавлення волі у росії. На даний момент на розгляді ЄСПЛ перебувають чотири міждержавні справи України проти росії, такі як *Ukraine v. Russia (re Crimea)*, *Ukraine and the Netherlands v. Russia*, *Ukraine v. Russia (VIII)* та *New inter-State application brought by Ukraine against Russia*. Ці справи свідчать про активну позицію України у захисті своїх інтересів та прав громадян на міжнародному рівні та демонструють роль ЄСПЛ у вирішенні конфліктів, пов'язаних з порушенням прав людини.

Таким чином, в умовах повномасштабного вторгнення ЄСПЛ стикається з низкою викликів, зокрема зі збільшенням кількості звернень від громадян України та інших сторін, що постраждали від дій росії на території України. Це ставить ЄСПЛ перед безпрецедентними викликами, що вимагають фінансової та політичної підтримки від зацікавлених сторін.

Одним з найбільших викликів для України можуть стати звернення до ЄСПЛ проти неї від постраждалих або їх родичів внаслідок повномасштабного вторгнення, а також від осіб, чий права були порушені або обмежені через активні дії рф. У цьому контексті особливо важливим для України є дотримання положень ЄКПЛ та Протоколів до неї та належне мотивування рішень національної судової системи з метою реалізації основоположних прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Annual Report of the European Court of Human Rights. 2022. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2022_ENG.pdf
2. 15th Annual Report of the Committee of Ministers. 2021. URL: <https://rm.coe.int/2021-cm-annual-report-en/1680a60140>
3. 16th Annual Report of the Committee of Ministers. 2022. URL: <https://rm.coe.int/annual-report-2022/1680aad12f>
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>
5. The Russian Federation can no longer be a member State of the Council of Europe, PACE says. URL: <https://pace.coe.int/en/news/8638/the-russian-federation-can-no-longer-be-a-member-state-of-the-council-of-europe-pace-says>
6. Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation: Resolution 1990 (2014). URL: <http://www.assembly.coe.int/LifeRay/APCE/pdf/Communication/2014/20140410-Resolution1990-EN.pdf>
7. Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8 of the Statute of the Council of Europe: 1426ter meeting, 25 February 2022. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a5a360
8. On legal and financial consequences of the suspension of the Russian Federation from its rights of representation in the Council of Europe: Resolution CM/Res(2022)1. URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5b15f
9. Consequences of the Russian Federation's aggression against Ukraine: Opinion 300 (2022). URL: <https://pace.coe.int/en/files/29885/html>
10. On legal and financial consequences of the cessation of membership of the Russian Federation in the Council of Europe: Resolution CM/Res(2022)3. URL: <https://rm.coe.int/resolution-cm-res-2022-3-legal-and-financial-consequences-cessation-membership/1680a5ee99?msclid=60a33447ab8d11ec9c8f9bc54d5831c1>
11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.XI.1950): ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
12. Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights. 22/03/2022. URL: https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf
13. *Sentsov and Kolchenko v. Russia*. 2014. Cases 36470/14 and 218/18. URL: <https://www.justiceinitiative.org/litigation/sentsov-and-kolchenko-v-russia>
14. *Ukraine v. Russia (re Crimea)*. 2014. Case 20958/14. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-207622%22%7D>
15. *Ukraine and the Netherlands v. Russia*. Cases. 8019/16, 43800/14 and 28525/20. 2014. URL: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=hearings&w=801916_26012022&language=en
16. *Ukraine v. Russia (VIII)*. Case 55855/18. 2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22fulltext%22%3A%2255855/18%22%22%3A%22sort%22%3A%22kdate%20Descending%22%22%22%3A%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%7D>
17. *New inter-State application brought by Ukraine against Russia* (2021). Case 10691/21. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6946898-9342602&filename=New%20inter-state%20application%20brought%20by%20Ukraine%20against%20Russia.pdf>
18. Resolution CM/Res(2022)2 on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 16 March 2022 at the 1428ter meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://www.coe.int/en/web/moscow/-/resolution-cm-res-2022-2-on-the-cessation-of-the-membership-of-the-russian-federation-to-the-council-of-europe>
19. *Vorobyev v. Ukraine*. 2013. Case 20372/11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text
20. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>